

C Deide cuius dicit. (Et audiant etc.) ponit effectus auxilij diuini. Et primo quatum ad preterita. Secundo quatum ad futura. Tertio agit gratias. Sed duplex est beneficium circa preterita. scilicet liberationis a culpa et a pena. Dicit ergo. Dominus mihi assistit: et ideo in illa uocatione liberatus fui: quia non fui cõdemnatus a cõsare: sed pmissum est mihi quod irem quo uellez. Et ideo dicit. Et audiatur etc. ut scilicet alij secum cõfortentur ad ueniendum. ps. Annunciate iter gentes gloriã eius etc. Et ut iudeorum insultatio deprimerez. Et subdit. Liberatus suz de ore leonis. id est de crudelitate Neronis. puerb. 19. Sicut fremitus leonũ ita ira regis. puer. 28. Leo rugiens et uisus esuriens princeps impius super populum pauperẽ. Secundo liberatus fuit a culpa. Unde dicit. Liberauit me dominus ab omni ope malo. Aliqui uero liberantur a pena icidentes in culpã negatiõis a fide. ps. Eripuit me de inimicis meis fortissimis etc. Et hoc per deu. Sapi. 8. Non possum eẽ continens nisi deus det etc. **C** In futuro saluus faciet etc. Esa. 45. Israel saluatus est in domino salute eterna. Et dicit. In regnum celeste. Luc. 22. Ego dispono uobis sicut disposuit mihi pater meus regnum. Matt. 5. Merces uestra copiosa est in celis. Et ideo agit gratias dicens. Cui est gloria. ps. Tibi. p. Regi seculorum.

C Deinde cum dicit. (Saluta etc.) iniungit ei aliorum salutatio. Secundo cum saluat ex parte aliorum. Tertio ex parte sua. Item circa primum iniungit aliorum salutatio. Secundo determinat tempus ueniendi. Dicit ergo. Saluta puiscã scilicet que est mulier et aquilam uirum puiscã quos permittit: quia forte deuotiores. Item onesiphori domum. Sed quare non eum sed domum: quia forte mortuus erat: et ideo saluat familiam. Uel forte: quia erat cum eo rome. Determinans tempus: primo ostendit necessitatem. Secundo prosequitur propositum. Necessitas est propter alios remanentes in alijs et alijs locis. Item propter turbationes maris. **C** Deinde ponit personas salutantes et patet. Et modo cõsuetudo ne corumpat epistola scribit manu sua. Gratia autem uobiscum. Amen.

C Explicat deuotissima postilla sanctissimi doctoris Thome de aquino ordinis fratrum predicatorum super secunda epistola beati apostoli Pauli ad thimothẽum.

C Incipit pulcherrima expositio eiusdem angelici doctoris beati Thome de aquino ordinis fratrum predicatorum super epistola eiusdem gloriosi doctoris gentium apostoli Pauli ad Titum. **C** Prologus.

Sciret p̄familias etc.

Luc. 12. Per patrem familias significatur prelatus ecclesie propter tria que debz exhibere scilicet generationem ad fides. eruditionem ad salutem. custodiam ad securitatem. Primum quidem: quia sicut est uita corporalis per animam: ita spiritualis per fidem. Abachuc scõ. Iustus autem meus ex fide uiuit. Et sicut ad uitam carnalem generatur quis per emissionẽ seminis corporalis: ita ad uitam spirituale per infusionem seminis spiritualis: quod est uerbum dei. Matth. 13. et p̄me Cor. 4. Per euangelium ego uos genui. Item per eruditionẽ. Ecclesiastici. 7. Sily tibi sunt erudi illos. Esa. 48. Ego dominus deus tuus docens te uilia. Item protectiones ad tutelam. Deutro. 32. Circumduxit eum et docuit etc. **C** Quilibet enim prelato committitur cura subditorum. 3. Regũ 20. Custodi uirum hunc qui si lapsus fuerit: erit aia tua pro aia eius etc. Et Deutro. 13. Ipsi peruigilat quasi ronez red diti pro aiabus uestris. Sed ad hanc gnõnem regitur scia. Osee. 4. Quia tu sciam repulisti et ego repellam te ne sacerdotio fungaris mihi etc. Et ideo dicit. Si sciret. Regrif

eni quod sciat. Item ad eruditiones regitur quod sit sollicitus. Roma. 12. Qui preest in sollicitudine. Luce. 2. Pastores erant in regione eadẽ vigilantes et custodiẽtes uigilias noctis supra gregem suum. Ad custodia uero fortitudo regrif ad protegendum. p̄ Macha. 3. de iuda machabeo. Induit se loricaz sicut gigas et succinxit se arma bellica sua in plus et ptegebat castra gladio suo etc. Et ideo dicit. Et non sineret etc. i. ecclesiam. p̄ Tbi. 3. Ut scias quomodo oporteat te cõuersari in domo dei que est ecclesia dei etc. Dec domus est dei sic dñi. et prelati sicut famuli. Deut. 3. Moyses quidem erat fidelis in tota domo illius tamquam famulus etc. xps uero tamquam filius in domo sua. Dec pfoditur a fure. id est heretico. Abdie. cap. unico. Si fures itroissent ad te: si latrones per noctes quomodo cõtichisses: Qui dicitur fur: qui occulte uenit et graditur in tenebris. Unde fur a furio dicitur: quod est obscurus. Sic isti per obscura dogmata. prouer. 9. Aque furtiue dulciores sunt et panis absconditus suauior etc. Item ex peruersa intentione: quia intendunt occidere. Joã. 10. Fur non uenit nisi ut furetur et mactet et perdat. Item ex modo itrandi quia non per hostium. p̄ Jo. 4. Et ois sp̄s qui soluit iesus ex deo non est: et hic est anti xps etc. Sic ergo ex premissis trahitur conueniẽter intentio huius epistole: in qua apostolus instruit titum quomodo regat ecclesiam: ut patet in argumẽto.

CAP.

P Aulus seruus dei: apostolus autem iesu christi p̄m fidem electorum dei: et agnitionem ueritatis que p̄m pietatem est in spem uite eterne: quam p̄misit qui non mentitur deus ante tempora secularia. Manifestauit autem temporibus suis uerbum suum in predicatione. que credita est mihi p̄m preceptum saluatoris nostri dei. Tito dilecto filio p̄m cõem fidez: gratia et pax a deo patre et xpo iesu saluatore nostro.

C Dec epistola diuiditur in salutaciones et epistolares narrationem ibi. (Huius rei etc.) In prima primo ponitur persona salutans que notificatur triplr. scilicet ex nomine cum dicit. Paulus. quod significat humilitatem. p̄me Cor. 15. Ego sum minimus apostolorum etc. Item ex conditione cuius dicit. Seruus. ps. Domine ego seruus tuus. Contra. Joã. 14. Jam non dicam uos seruos etc. Respondeo. sancti quando dicuntur serui: quando non: sed filij. Duplex enim est seruitus. Una est ex timore que non competit filiatio: ni dei: sed conuinditur contra eam. Roman. 8. Non accipistis spiritus seruitutis iterum in timore etc. Alia ex amore que consequitur filiationem dei. Et ratio huius distinctionis est: quia liber est causa sui qui operatur quod uult. seruus uero est qui est causa alterius. Sed triplex est causa que est principium operis: scilicet finalis formalis et efficiens. Si ergo propter causam finalem sic omnes sancti sunt serui dei: quia omnia per deum faciunt. p̄me Cor. 10. Siue manducatis siue bibitis uel aliud quod facitis omnia in gloriam dei facite. Et hoc est ex amore a quo pcedit quod omnia operemur propter deum. Si uero propter causam mouentem quod est extrinseca et compellit sic est seruitus timoris: et est malorum. Si propter causam formalem sic est habitus inclinans. Et sic quidam sunt serui peccati. quidam serui iusticie: quia p̄m habitum inclinatur ad malum uel ad bonum. Item ex auctoritate cum dicit. Apostolus. Luc. 6. Elegit scilicet super omnes fideles duodecim ex ipsis quos etiam apostolos nominauit. Ephes. 4. Primum quidem apostolos. Et describitur primo ab actore cum dicit. Iesu xpi. quia ab ipso est electus

Ad titum

Gal. p. Nō ab hoībus neq; per hoīem: s; per iesuz xpm ꝛc. Item q; solum xpm annunciabat. 2° Cor. 4. Non enī nos metipfos predicamus: sed iesum xpm dñm nrm. nos autē seruos vestros per iesuz ꝛc. Item legatus xpi cuius auctoritate ytebatur. 2° Cor. 5. Pro xpo g̃ legatione fungimur. Ephe. 6. Legatione fungor in cathena. 2° Cor. 2. Si quid donauī ppter vos in psona xpi ꝛc. Itē sc̃do ex ydoneitate. Nam apostolus est annūciator. Mat. vlti. Docete omnes gentes ꝛc. Doctor autē debet habere fundamētū doctrine 2 doctrine pfectionē. Primū ptinet ad quēlibet. Sc̃d̃s vō ptinet ad predicatores 2 ad doctores. Et sicut in alyis sciētis sunt pncipia sic in hac sunt articuli fidei qui inotesūt cuiuslibet fideli fm lumē infusum. 2 articuli sunt fundamēta fidei que sunt suba rerū sperandaz ꝛc. Heb. ii. Et iō dicit. Sc̃dm fidem electoz dei. Itē requirit pfectio doctrine. Uñ dicit. Et agnitiōē veritatis. Duplex autē habet cognitio veritatis. s. pfecta i patria. s. qm̃ videbimus facie ad faciem: 2 impfecta per fidem quā habēt sancti. Jo. 8. Logno scetis veritatem 2 veritas liberabit vos. S; cuius veritatis? In agnitiōe eius. que est fm pietatē. Religio enī 2 pietas fm tullium sunt partes iusticie 2 differunt: q; religio ē cultus dei. S; q; deus nō soluz est creator: s; etiā 2 pater ideo nō soluz debemus ei cultū vt creatori: s; amorē 2 cultū sicut patri. Et iō pietas qm̃q; pro cultu dei sumit. Job 28. Ecce pietas ipsa est sapia fm aliam trāslationē vbi nostra sic se habet. Ecce timor dñi ipa est sapia ꝛc. Tertio describit ex fine. 2 pmo ponit ipm finē. Sc̃do eius dignitatē ibi. (Quā pmisit ꝛc.) Sinis autē est spes vite eterne: q; 2 si moyses possit dici apostolus: q; a dño missus. Exod. 4. S; tamē nō in spem vite eterne: s; terre euei 2 amorrei: s; paulus est apostolus in spem vite eterne. Jo. 6. Nec est voluntas patris mei qui misit me: vt omnis qui videt filium 2 credit in eum habeat vitam eternā. p^o Pet. p. Regenerauit nos in spem viuaz ꝛc. Ro. 8. Gloriamur in spe glorie filioꝝ dei. Promissio autē hec ē firma duplr. Primo ex parte pmittentis. Uñ dicit. Qui nō mentitur. Deus enim veritas est: cuius cōtrariū est mēdaciū. Numeri. 23. Non est deus quasi homo vt mētiatur ꝛc. Sc̃do ex diuino pposito dandi. Uñ dicit. Ante tēpora secularia. Seculuz fm p̃m est mēsurā duratiōis vniuscuiusq; rei. Tēpora g̃ secularia sunt tempora distincta fm diuersas successiōes rerū. Quia si dicat. Anteq; tēpus successiūū iciperet eē. Et q; icēpit h̃ tempus cū mūdo: iō fuit ante pncipiū mūdi. Alia lra habz eterna. i. antiqua. Sic enī aliqñ accipit eternū. i. antiquuz. Vel eterna nō fm veritatē: s; fm ymaginationē. Et ante ista pmisit hoc: q; hec sunt successiua. S; pmittente est verbo nunciare suaz voluntatē de dando. Et deus ab eterno p̃tulit ṽbz suū in quo erat vt sancti haberēt vitā eternā. Ephe. p. Elegit nos ante mūdi cōstitutionē. Cōfirmat autē hec spes ex manifestatiōe pmissionis. Uñ dicit. Manifestauit autē suis tēporib; ꝛc. Et describit hec manifestatio triplr. Primo ex tpe. vñ manifestauit qñ ṽbū suū icarnari cōstituit. Uñ dicit. Tēporibus suis. i. tēpore congruo quo homo esset cōuict^o de supbia p quā peccauerat. Et sic pmo medicus cōuincit egrotū vt eū cōgruētius sanet. Do mo enī supbiebat de sc̃ia: s; cōuictus est de ignorātia ante tēpus legis vbi peccauit in ydolatria 2 vitijs p̃tra nāz. Itē de virtutibus 2 de his cōuictus est tēpore legis. Gal. 4. At vbi venit plenitudo tēporis misit deus filium suū ꝛc. Item sc̃do ex modo. q; p publicā p̃dicationē. Mar. vlt. Euntes in mundū vniuersuz p̃dicate euāgeliū oī creature ꝛc. Unde dicit. In p̃dicatione. p^o Cor. 9. Dispensatio credita est mihi. Item 3° ex actore. Uñ dicit. Sc̃dm p̃ceptū ꝛc. Mat. p. Ipse enī saluū faciet pplm suū a peccatis eoz. Act. 9. Uas electiōis est mihi iste vt portet nomē meū ꝛc. Cō persona

salutata ponit euz dicit. Tito. quē describit triplr. Primo ex noie. Sc̃do ex dilectiōe. Tertio ex filiatiōe. Filius g̃ est per dilectionē 2 fidem que debet eē cōmunis vt idipm dicant omnes. Et iō dicit. Cōez que etiā dī catholica. i. ṽlis. Uñ dī Ephe. 4. Una fides vnus dñs ꝛc. Bona vō optata sunt gratia 2 pax. bece sepe cōiungit: q; oīum spūaliuz do noꝝ pncipiū ē gratia: 2 pax finis. ps. Qui posuit fines tuos pacē ꝛc. a deo ꝛc.

C Lectio.

II.

Huius rei gratia reliqui te crete vt ea que desunt corrigas: 2 cōstituas presbyteros: sicut 2 ego disposui si qs sine crimine est vñ ṽris vir: filios habēs fideles: non in accusatione luxurie: aut non subditos. Opz enī episcopum sine crimine esse sicut dei dispensatorem non superbum: non iracunduz: nō vinolentuz: nō percussorem: nō turpis lucri cupidū: sed hospitalem: benignū: sobriū: iustum: sanctum: continentem.

Accedit ad narrationē. Et sicut dictum est itendit muni re eccliaz cōtra hereticos. Et pmo monet titū q; alios instruat ad resistendum hereticis. Sc̃do docet quomō ipse eis resistat ibi. (Tu autē loquere ꝛc.) capi. 2. Item primo monet vt instituat episcopos qui hereticis resistāt. Sc̃do ostēdit necessitatē huius cōmissionis ibi. (Sunt enī multi ꝛc.) Itē pmo ponit cōmissionē tito factaz de istituendo episcopo. Sc̃do ostēdit quales debēt eē episcopi ibi. (Si qs sine crimine ꝛc.) Tertio manifestat q; dixit ibi. (Portet enī ꝛc.) q; apostolus habuit ṽlem cōmissionē ecclie gentiuz 2 nō poterat solus p se oīa exequi. Jō dicit. Huius rei grā reliqui te in creta. s. insula vt loco apostoli ecclie cretensi offiū pastorale gerat. puer. is. Frater qui iuuat a fratre qñ ciuitas firma ꝛc. S; q; dicit. Ut corrigas ꝛc. videt q; deberet dicere suppleas. R̃ndeo. Dōm ē q; h̃lo. sic supplet vt oīa que sunt in malis corrigas et q̃ desunt in bonis addas. p^o Thez. 3. Impleam^o ea q̃ desunt fidei vestre. Vel dicēdum est q; est q̃ddaz p̃ctm̃ ommissionis: 2 q̃ddā trāsgressionis: 2 vtrūq; indiget correctiōe. In sanctis autē 2 pfectis sicut titus fuit: nō abūdauerūt trāsgressiones. Et iō nō dic trāsgressiones corrigas: s; que desunt. i. ommissiones. Ut cōstituas presbyteros. i. episcopos. Uñ iferius dicit. Opz episcopū ꝛc. Et ṽtis idifferēter nomine episcopoz 2 psbyterorū. Uñ sumpsit occasione hereticus qui ambituit episcopatu: quē q; nō poterat adipisci diuinit se ab alyis: 2 multa falsa docuit. Inter que dixit q; episcopi in nullo differūt a sacerdotibus: qd̃ est cōtra Dionysium in libro de ecclesiastica hierarchia. Utī g̃ apostolus eodez nomine in vtroq; p identitatem rei: q; presbyter dicitur senior. Item q; pertinet ad superiores episcopū cōstituere: licet eum canonici eligant. Et dicit cōstituas nō in villis: sed per ciuitates. Sicut enim in republica reges sunt tantuz in ciuitatibus: sic in spiritali regimine episcopi. p^o Petri 2. Regale sacerdotium. Item debēt seniores eē Eccles. iō. Ueb tibi terra cuius rex est puer ꝛc. Item senes nō solum etate sed 2 moribus. Nume. ii. Cōgrega mihi septuaginta viros de senioribus israel quos tu nosti q; senes sint ppli ac magistri ꝛc.

Itē fm formā ecclie. Uñ dicit. Sicut ego disposui tibi. puer. 3. Sili mi ne effluat hec ab oculis tuis ꝛc. Deide cū dicit. (Si quis sine crimine ꝛc.) Describit eos tripliciter. s. q̃tum ad seipfos. q̃tum ex parte ṽroꝝ: 2 ex parte filioꝝ. De pmo dī. Sine crimine. Sed qs talis erit. p^o Jo. p. Si dixerimus q; p̃ctm̃ nō habemus ipsi nos seduci

mus. Dicendum est quod aliud est crimen: aliud est peccatum. Petrus dicit quod quicumque siue magnus siue parvus siue occultus. Crimen autem magnus et infame. ps. Dominus quibus habitabit in tabernaculo tuorum. Et postea subdit. Qui ingreditur sine macula. Non quod mortaliter peccat post baptismum non possit eligi: sed quod non sit infamis. Quod ad secundum dicit. Unius uxoris virus quod orientales sic exponunt. id est quod non habeat simul duas uxores: sicut quorundam est consuetudo. Sed secundum hoc non est necessarium quod apostolus hoc diceret: quia secundum leges romanas quibus apostolus scribebat etiam ante fidem non licebat simul habere plures uxores. Item. i. timoth. 5. Dicit de vidua que fuit unius viri uxore: et tamen nunquam licuit quod una plures viros simul haberet. Et hoc modo vult istud etiam de vidua. scilicet quod non habuerit nisi unum virum. Sed hieronymus dicit oportere quod una tamen uxorem post baptismum habuerit et quod non est vis si ante baptismum alias habuisset. Sed Augustinus. et ambrosius. dicit quod per baptismum delentur omnia crimina: sed quod per baptismum matrimonium non deletur. ergo secundum hoc videndum est et rectius quod una tamen et non plures licet habuisse ante vel post. Secundum quosdam autem ratio huius est: quia signum esset incognitione si plures habuisset. Sed hoc non est verum: quia nihil repugnat si plures habuisset meretrices: que sunt magis incognite. Sed est alia ratio altior significato. scilicet quia ipse est dispensator sacramentorum. et ideo nullus defectus sacramentorum debet esse in eo. sed sacramentum matrimonium est significatiuus coniunctionis christi et ecclesie. ergo ut signum respondeat signato sicut christus est vnus et ecclesia vna sic et hic quidem deficeret si episcopus plures uxores habuisset. In veteri autem lege patriarche significabant coniunctionem hanc non ut coniunctas christo sed coniungendam: sed ecclesia erat futura ex multis. Et ideo tunc non vna sed plures habebant. Et ideo multitudo uxorum ipsorum hoc significabat. Quantum autem ad tertium. scilicet ex parte filiorum iubiungit dicens. Filios habens fideles non in accusatione. Episcopus enim constituitur ut superintendant: et qui constituitur ad aliquid debet esse exercitatus in illo. aliter non prudenter institueret. Presumitur autem esse bene exercitatus si bene alios regit. Episcopus autem constituitur ad tria. Primum ut fidem doceat. Mat. ult. Docete omnes gentes. Et ideo dicit. Fideles. Secundo requiritur quod populum instruat ad virtutes. Ecclesi. 7. Sily tibi sunt erudi illos. Peccata autem lasciuie magis abstrahunt a virtute Ecclesi. 20. Lasciuus et imprudens non seruabit tempus. Et ideo dicit. Non in accusatione luxurie. i. Reg. 3. Nely condempnatur quia filios de hoc non correxit. Tertio oportet quod pertinaces corrigat. Unum dicit. Aut non subditos. i. non obediens. Ecclesi. 30. Equum idem mitus euadit durus et filium remissus euadit princeps. Et deinde cum dicit. Oportet enim. Exponit quod dixit. et primo quod dixit. Sine crimine. Secundo sine quibus debet esse ibi. Non superbum. Lausa autem primi est. quia dicitur dispensare diuina. Ecclesi. 10. Scio iudicem populi sic ministri eius. ps. Ambulas in via immaculata hic mihi ministrabit.

Deinde cum dicit. Non superbum. ostendit a quibus debet esse immunis. et primo ostendit a quibus criminibus. Secundo quibus virtutibus luceat ibi. (Hospitalis.) Peccatorum autem quedam sunt carnalia quedam spiritualia. De primis non facit mentionem: quia omnia debent mundi esse ab eis Ephe. 5. Fornicatio autem et omnis immunditia aut auaritia: nec nominetur in vobis sicut decet sanctos. Sed tantum de spiritualibus que sunt quinque quorum duo non habent locum in prelatis. Inuidia: quod est peccatum paruulorum. Job. 5. Paruulum occidit inuidia. Prelatus autem est in summo. Item nec accidia: quia omnia ei ad votum succedunt. sed superbia: quia est in summo. et ira et cupiditas occasione temporalium: quorum est dispensator. Quantum ad primum dicit. Non superbum. Superbo oculo et insatiabili corde eius hoc non edebat. Ecclesi. 32. Re-

torum te posuerunt noli extolli. Quatum ad secundum primum excludit iram cum dicit. (Non iracundum.) Secundo ostendit ire quod est vinum dicens. (Non vinolentus.) puer. 23. Cui suffusio oculorum: nonne his quod amozat in vino. Tertio sequitur ire quod est percussio. Ideo dicit. (Non percussorem.) i. non crudelē. Esa. 50. Corpus meum dedi percussoribus. Vel non percussorem. i. non percussorem scias aliorum prauis moribus. pte. Corint. 6. Et percussiones conscientiam eorum infirmam. Quantum ad tertium dicit. (Non turpis lucrum.) i. Timoth. 3. Non turpe lucrum sectantes. Sap. 15. Sed estimauerunt lusum esse vitam nostram et uersionem vite compositam ad lucrum et oportere vnde cum etiam ex malo acquirere.

Deinde ponit bona que debet habere. Et primo que pertinent ad conuersationem vite. Secundo que ad veritatem doctrine ibi. (Amplectentem.) Et patent omnia.

Lectio. III.

Amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermones: ut potens sit exhortari in doctrina sana et eos qui contradicunt arguere. Sunt enim multi etiam inobedientes. vaniloqui et se ductores maxime qui de circumspectione sunt: quos oportet redargui: qui vniuersas domos subuertunt: docentes que non oportet turpis lucrum gratia. Dixit quidam ex illis proprius ipsorum prophetarum. Cretenses semper mendaces. male bestie ventris pigri. Testimonium hoc verum est.

Supra docuit qualem oportet esse episcopum in vita: hic ostendit qualem oportet esse in doctrina. Et primo ostendit quod ad ipsum requiritur diligentia studij. Secundo ponit mentem studij. Tertio eius utilitatem. Quatum ad primum dicit. (Amplectente.) Aliquid enim amplectens illud diligenter constringit. et amplexus ex dilectione fit. Oportet enim eum scientie inherere cum amplexu et firma adhesionem animi et cordis dilectione. Sap. 6. Precupat eos quod se cupiscunt. puer. 4. Arripe illam et exaltabit te: glaberis ab ea cum ea fueris amplexus. Materia studij non debet esse fabule nec temporalia: sed primo fidelis. i. verus ps. Fidelis dominus. Vel primo fidelis. i. fidei in quo oportet episcopum instrui. Sed aliquid studet in eis dupliciter. scilicet ad discendum solum et operetur. Sed non sufficit episcopus: sed et alios instruat. Et ideo dicit. Que secundum doctrinam est. i. timo. 4. dicit. Nemo adolescentiam tuam preternat: sed esto exemplum fidelibus in verbo in conuersatione. Utilitas est facultas exequendi officium suum. Officium autem prelati est sic pastorem. Jo. vl. pascere oues meas. Pastor vero duo habet facere. scilicet pascere gregem. i. pascere quod in vobis est gregem dei. Item arcere lupum. Sic et episcopus pascere debet per doctrinam veram. Jer. 3. Dabo vobis pastores iuxta cor meum: et pascet vos scientia et doctrina. Et ideo dicitur sit potes. Non dicitur ut exhortetur: sed ut potes sit exhortari. Quod est quod habet in promptu exhortationes quod est necesse exeg. Quod figurat Exo. 25. Per vectes in circulis arche ut archa. scilicet possit portari. Luc. vl. Potes in ope et sermone. Et dicit. Sana. i. absque corruptione falsitatis. Infra. Tu autem loquere quod decet sanam doctrinam. i. thes. 2. Exhortatio nostra non fuit de errore neque de immunditia. Item ut custodiat hereticos. Et ideo dicit. Et eos quod adducit arguere. i. convincere. et per studium sacre scripture. z. timo. 3. Dis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum ad arguendum. Job. 6. Nec contradicam sermonibus sancti. Et hec duo secundum philosophum. pertinent ad opus sapientis. scilicet non mentiri de quibus nouit quantum ad primum. et mentientes manifestare posse quantum ad secundum.

Consequenter cum dicit. (Sunt enim multi.) ponit ne-

Ad titum I.

cessitate dictorum. Et primo ex parte falsorum doctorum. Secundo ex parte malorum auditorum ibi. (Dixit quidam etc.) Circa primum duo facit. quod primo describit conditionem falsorum doctorum. Secundo per ueritatem studii ipsorum ibi. (Qui uniuersas etc.) Item ponit eorum conditionem. Secundo docet remedium pro eis ibi. (Quos opus etc.) Conditionem ostendit quadrupliciter. Et primo ex numero cui dicit. (Multi etc.) Eccles. i. Stultorum infinitus est numerus. Secundo ex vitio obedientie quantum ad deum et suos superiores. Ro. i. Parentibus non obedientes. i. Reg. 15. Perit iobediencia sicut ydolatria dicitur esse. Tertio ex uaniloquio. scilicet quo ad se. ps. Dominus scit cogitationes hominum quoniam uane sunt Sap. 13. Uani sunt homines in quibus non subest scientia dei etc. et precipue uani sunt heretici. id subiungit dicens. (Seductores.) scilicet quo ad inferiores. z. tymo. 3. Mali homines et seductores etc. Quarto ex loco cui dicit. Maxime quod de circumspectione quod cogebant homines iudicare. phil. 3. Videte canes. videte malos operarios: videte concisionem. Contra quos ponit remedium. Non enim sunt tolerandi: quod corrumperet populum et imputaret pastori. Eccl. 13. Non ascendistis ex aduerso neque opposuistis murum pro domo israel etc. z. tymo. 4. Argue obsecra increpa in omni patientia et doctrina etc. Et id dicit. Oportet redarguere.

C Deinde cum dicit. (Qui uniuersas etc.) describit horum studium. et primo describit ex damno quod inferunt. Secundo ex falso quod docent. Tertio ex lucro quod occupant. Damnum est quod subuertunt etc. Doctrina. n. catholica publice proponitur in ecclesia: sed heretici latebant. et id querunt latibula. puer. 9. Ad furtiue dulciores sunt et panis absconditus suauior etc. Et id circueunt per domos ut seducant precipue mulieres. z. tymo. 3. Ex his sunt qui penetrant domos et captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis etc. Docentes que non opus. i. uana et inutilia. nec querunt lucrum spirituale sed temporale. Et id addit Turpis lucri gratia. scilicet temporalis uel proprie glorie. Sap. 15. Si est manerunt lusu et uita nostra et conuersatione uite composita ad lucrum et oportere uideamus etiam ex malo acquirere.

C Deinde cum dicit. (Dixit quidam etc.) describit auditores: quod isti erant cretenses et ad hos refert hoc opus. Et primo ostendit conditionem. Secundo dat remedium ibi. (Quia ob eas etc.) Circa primum primo describit conditionem per testimonium. Secundo confirmat. Dicit ergo. Tales sunt doctores: sed et auditores sunt sibi seducibiles iuxta testimonium cuiusdam poete eorum. scilicet epimenidis. Ubi nota quod propheta aliquis dicitur quod a deo illuminatur secundum intellectum ad cognoscendum aliqua supra eam cognitionem Numeri. 12. Si quis fuerit inter uos propheta domini in uisione apparebo ei uel per somnium loquar ad illum etc. Item quod exponit prophetias eodem spiritu et eodem modo quo sunt tradite. Item quod profert aliquid propheticum. Ubi potest proferi aliquid propheticum ex quodam iterio: si instinctu etiam preter suum intellectum. Jo. ii. Cayphas cum esset pontifex. prophetauit etc. Non enim prophetauit secundum suam intentionem quod dicebat expedire eum mori ne seduceret populum. Nihilominus tamen fuit motus ad dicendum per spiritum. Et hic modus prophetandi est apud illos quod accipiunt primum uerbum aliorum pro omine quod etiam fit a demonibus. Et dicit. Proprius. quod proprie descripsit eorum conditiones.

C Deinde cum dicit. (Cretenses etc.) proponit testimonium et notat eos de tribus. scilicet de corruptione rationalis cui dicit. Semper mendaces. ps. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Item de corruptione irascibilis cui dicit. Male bestie. i. crudeles. bestie dicuntur quasi uastie: quod crudeles sunt. Prover. 28. Leo rugiens et ursus esuriens. princeps impius super populum pauperum etc. Et dicit male: quod secundum philosophum in politicis. homo quasi secundum rationem operatur est optimum animalium: sed quando declinat ad malitiam est pessimum. quod si declinat propter crudelitatem nulla bestia ita est crudelis. Unde dicit. quod decies millies est peior malus homo quam mala bestia. Item de corruptione concupiscibilis cui dicit. Ue-

tres pigri. i. pigritiam habentes ex ventre. Erant enim gulosi et tales querunt getem. Luce. 12. Anima habes multa bona reposita in annos plurimos. requiesce comede bibe epulare. Confirmat autem testimonium cum dicit. (Testimonium etc.) Glo. per hoc intelligitur quod doctor sacre scripture accipit testimonium ueritatis ubique inuenit. Unde apostolus in pluribus locis recitat dicta gentiliu: sicut in. i. ad corinthios. 15. Corumpunt bonos mores colloquia mala etc. Item Act. 17. In ipso uiuimus mouemur et sumus. Nec propter hoc approbatur tota eorum doctrina. sed eligitur bonum: quia uerba quocumque dicatur est a spiritu sancto. sed respuit malum. Unde dicit. Deutro. 21. In figura huius quod si quis uiderit puellam in numero captiuorum debet precidere ungues et capillos. i. supfluitates.

Lectio. III.

Quam ob causam increpa illos dure ut sani sint in fide: non intendentes iudaicis fabulis: et mandatis hominum auersantium se a ueritate. Omnia munda mundis: coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum: sed inquinate sunt eorum et mens et conscientia. Confitentur se nosse deum. factis autem negant: cum sint abominati et incredibiles. et ad omne opus bonorum reprobi.

C Posita conditione cretensis populi: hic ponit remedium. Et primo ponit remedium reprehensionis. Secundo assignat dictorum rationem ibi. (Quia munda etc.) Circa primum tria facit. Quia primo hortatur tyrum ad reprehendum eos. Secundo reprehensionis finem ostendit ibi. (Ut sani etc.) Tertio docet debentur modum ueniendi ad finem ibi. (Non irredentes etc.) Dicit ergo. Cretenses sunt male bestie quod scilicet debet flagellum et castigationem. Et id increpa illos dure. puer. 6. Uia uite increpatio. ps. Increpa feras aridinis. Sz. 3. z. tymo. 4. In omni patientia etc. Rudeo duplex est ratio exhortationis huius. Una ex parte eorum quod reprehendunt. Cretenses. n. duri et pertinaces erant: et id dure eos reprehendi iubet: non autem ephesum quorum archiepiscopus erat tymothenus. Alia ex parte reprehendendum: quod tyrus fuit lenis et mansuetus. et id inducit quasi ad huiusmodi timoribus erat rigidus. et id inducitur ad patientiam.

C Deinde cum dicit. (Ut sani etc.) tangit finem reprehensionis. Nam homo est sanus in quo non est corruptio. Et sic sanus est in fide qui in nullo habet eam corruptam. Doctores autem fides uitiabant per hereticos. z. cor. 11. Timeo ne sicut serpens euam seduxit astutia sua: ita corrumpant sensum uerum et excidant a simplicitate que est in christo iesu. i. tymo. 6. Si quis autem aliter docet et non acquiescit sanis sermonibus domini nostri iesu christi etc. Modus ueniendi ad sanitatem est si uident errores iudeorum. Ubi dicit. (Non irredentes etc.) In lege enim erat duplicia documenta fidei. scilicet quodammodo circa credenda. Item quodammodo circa seruanda circa cultum dei. Et prima uocat fabulas. Secunda mandata hominum et non dei. Ex quo uidetur quod demerit uetus testamentum: ut dicitur manichei. Sz. quod dicit fabulis potest referri ad eorum narrationes: propter doctrinam legis que sunt fabulosa ut thalmuth. i. tymo. i. Ne intendere fabulis et genealogis interminatis etc. Ubi ipsa doctrina que sunt oliz uitas: nunc secundum quod ipsi intelligunt sunt fabule. sic illud Esa. 7. Virgo concipiet etc. fuit ueritas: sed nunc quod ipsi dicunt adhuc habet esse impletum est fabulosum. Item mandata hominum possunt intelligi non que sunt in lege moysi: sed traditiones seniorum. Mat. 15. Sz. nunquam mandatis hominum non est obediendum: Rudeo quod sic quoad non auertunt a ueritate dei. Et id subdit. Auersantium se a ueritate. z. tymo. 4. A ueritate quod auditum auertit etc. Sile habet. Mat. 15. Sine causa colunt me docentes doctrinas et mandata hominum. Simile dicit Marci. 7. Uel dicendum est quod mandata que sunt in lege dei sunt facta mandata hominum.

Quādo. n. saluant in signū future veritatis sunt mandata dei: sed qz volūt ea saluare postqz corpus nostrū mortuū est legi: sunt mandata hominū.

C Deide cū dicit. (Oia mūda rē.) ī speciali ostēdit dictoz rōnez. s. quō auertūt se a vitate. r. quō dicūt fabulas r. mādata hoīuz: qd ē p̄cipue d̄ discretōe ciboꝝ f̄z legē quā pseu do qdā dicebāt esse seruādā. Et iō p̄rio ostēdit quō bi cibi habēt se ad bonos. Scōo quō ad malos ibi. (Loiquinatis autē rē.) Dicit ḡ. Nō itendentes fabulas de cibis: qz oia. s. cibaria sunt mūda. Sed ifert. Ergo adulteriū est mūdum mūdīs. Respōdeo dicendū ē qz nō. qz ex hoc ipso qz adest immundat. Sed illa sunt munda mundis que de se non imundāt. Mat. 15. Ea que intrāt in os nō coinquināt homi nez. ḡ oē qd intrāt in os mūdus est. S̄z duplex est obiectio. Una qz Leui. ii. d̄ qz qñ aliqd̄ aial nō ruminat v̄l nō scin dit yngulā est imūdū. Respōdeo f̄m auguisti. cōtra faulstū aliquid ē imūdū: vel f̄m rei nām: vel f̄z significatiōe. pu ta si f̄ nomē stultus f̄z se sumat̄ iquātus est vox quedā: sic nō est imūdū sed bonū. Si v̄o f̄m significatiōe: qz signi ficat defectū sapiētie: sic h̄z imūditiāz. Actus aut̄ illius po puli erāt actus p̄phetici. Unde porcus scōm qz res quedā nō est imūdus: sed scōz qz significat hominē voluptatib⁹ se inoluētē. Sed nūc veritate veniente cessant r. vtunt̄ ci bis hoīes scōz suā nām. Alia questio ē qz Act. 15. mandau runt apl̄i qz abstinēt se a sanguine r. suffocato. ḡ videret qz nō sit licitus hoc comedere. nō ḡ oia mūda mūdīs. Res p̄spondeo. aliq̄ credūt qz illud mandatū itelligat̄ ad f̄ram: r. qz obligat̄ vsqz mō: vt apud grecos: r. et aliquādo apud lati nos. Aliqui aut̄ dicūt qz nō itelligit̄ scōz litterā f̄z scōz my sterius: vt p̄ sanguinē itelligant homicidiū: r. a suffocato. i. oppressiōe pauperū. Et hoc bonū est: sed nō ē tota rō p̄ cepti: r. iō dico qz ad litterā est p̄ceptū r. tamē nō obliga mur. Quedā enīz p̄hibent̄ qz mala sunt: r. hec simpliciter sunt vitāda. Aliqua vero que nō sunt mala simpliciter: s̄z p̄ tēpore: r. hec sunt seruāda existēte cā. Et hec apostoli p̄ hibuerūt: nō qz mala scōm se: qz Mat. 15. dicit dñs p̄trariū Sed rō erat: qz cōuersi erāt qdā ex iudeis: r. qdā ex gētib⁹ Et ideo oportebat ad hoc qz vnus populus ex eis fieret: qz vni d̄descēderet alius: vt iudeis: qbus abhominabile erat comedere sanguinē r. suffocātū cōdescēdere. Et iō ad ser uandam pacem instituerunt apostoli hoc esse seruandum. pro tempore illo.

C Deide cū dicit. (Coinquinatis rē.) ostēdit quō se habēt ad malos. Et circa hoc tria facit. qz p̄rio ostēdit hoc. Scōo assignat cām ibi. Sed inquinatē rē. Tertio manifestat p̄ signū ibi. (Cōfitem̄ rē.) Dicit ergo. Libi isti mūdi sūt mū dis: sed imūdi coingnatis. idest his qz habēt cōsciētā coin quinatā. Eccl̄ici. 13. Qui tetigerit picē ingnabitur ab ea rē. **C** Lum ifidelibus. idest qz habēt malā fidē. Esa. 21. Qui i credulus est infideliter agit. Sed nūquid facit peccator r. ifidelis imūda elemosinā: Dicendū est qz apl̄us nō ponit affirmatiuā: sed negatiuā. Unde nō dicit oia: sed nihil mū dū eis: qd̄ v̄ez ē: qz nihil eis p̄fecte mūdū ē: qz nihil ē mun dū i actib⁹ nisi in finē debitū ordinatū sit. isti aut̄ sūt extra finē. S̄z nūqd̄ aliqd̄ ē eis mūdū: Sic. S̄z d̄: qz oē qd̄ nō ē ex fide peccatum est. Dicendū ē qz malū nūqz corūpit totū bonum. Impossibile enim est qn̄ in peccatore quolibet sit aliqd̄ bonū. s. nāe etiā in demonibus. quādo ergo peccator facit aliqd̄ scōz qz est peccator r. ifidelis: totū est peccatum ex radice. Sed si qd̄ facit ex p̄cipio alicui⁹ boni qd̄ habet vt fidei iformis vel nāe: nō est imūdū. Et iō signāter dicit. Coingnatis r. ifidelib⁹. idest iquātū sunt h̄z. Comedebant enīz cōtra cōsciētā r. errabāt in fide. Et iō qd̄ de nā sua ē mūdus: fecerūt sibi imūdū. Cui⁹ causa est: qz cā actiū eoz est imūda. s. volūtas r. itellect⁹: q̄ sunt i eis deprauati. Uñ

dicit. Sed iquinatē sunt eoz: mens. s. p̄ ifidelitatē. r. cōsciē tia. s. p̄ peccatuz. Baruch. 3. Quid ē israel qz in terra inimici eoz es: iueterasti i terra aliena: coingnat⁹ es cū mortuis rē. **C** Deide cū dicit. (Cōfitem̄ rē.) ostendit fidē p̄ signū. Si enīz aliquis dicat qz eoz dicta sūt vera: imo qz habēt fidē vni⁹ dei r. cōfitem̄ eū: hoc excludit. Et p̄rio ostēdit bonum qd̄ erat in eis. s. qz cōfitem̄ rē. s. labys exteriorib⁹. Esa. 29. Populus hic labys me honorat: cor aut̄ eoz longe ē a me Jere. 12. Prope es tu ori eoz: r. lōge a renib⁹ eoz. Secūdo ostēdit defectū iteriorē. r. p̄rio q̄tū ad presentia. Scōo q̄ tuz ad futura ibi. (Incredibiles rē.) Quo ad p̄sentia: quia negant eum factis. Qui enim peccat in q̄tum est de se ne gat eū factis qz qui confitem̄ deū: cōfitem̄ r. eius potestates. s. qz est ei obediendum. Et ideo si nō obedit peccādo negat factis: qd̄ cōfitem̄ ore. S̄z dicit. qz nūqz negat deus ē ifide lis. peccatores negāt deū factis. ergo rē. Respōdeo sicut habens scientiā in v̄lī p̄t̄ errare in particulari. ita habens fides in vniuersali. In particulari tñ agibili corrūpitur p̄ corruptionē affectus. i. tymo. 5. Fidem negauit. r. ē ifidelis deterior. Quomodo aut̄ ad futura deficiūt. Lerte quia nō solū negant. sed sunt idispositi ad redeundū ad deū. Sūt enim tria p̄pter que homo redit ad deū. s. dei gratia. Ro. 5. Iustificati gratia ipsius rē. Secundum est fides. Act. 15. Purificans fide corda eoz rē. Tertium exercitium boni operis. Ro. 2. Factores legis iustificabuntur. Dec tria ex cludit ab ipsis primo gratiam ibi. (Quia abhominabiles.) idest nō accepti p̄ gratiā. Scōo fidē cū dicit. Incredibiles idest non apti ad credendū. Eccl̄. 2. Increduli r. subuer sores sunt tecum. Tertio tertium: quia ad omne opus bo num reprobi. idest reprobandi. Jere. 6. Argentuz reprobū vocate eos. CAP. II.

Autem loquere que decent sanā doctrināz. Senes vt sobriū sint. pu dici prudentes. sani in fide. in dile ctione. in patientia. Anus similiter in habitu sancto: nō criminatrices non multo vino seruientes: bene docentes vt prudentiam doceant. Adolescentulas vt viros suos ament. filios suos diligant prudentes. castas. sobrias. domus curam habentes benignas. subditas viris suis: vt nō blas phemetur verbum dei: Iuuenes similiter boz tare vt sobriū sint.

C Superius apl̄s iſtruxit tytum quales ministros iſtituat ad arcēdūz hereticos: hic docet quid ipse circa eos faciat Et p̄mo p̄ponit hoc in generali. Secūdo distinguit per partes. ibi. (Senes rē.) Dicit ergo. Ita dixi qz opz episcopos cōſtituere. sed ne credas qz tu sis p̄ hoc alien⁹ a cura: imo maior debet esse tibi sollicitudo ad iſtruedū. Ideo tu autem loquere que decent sanam doctrinam. s. per que fides incorrupta edificatur. Supra. i. Ut sit potēs exhortari in doctrina sana r. eos qz cōtradicit̄ arguere rē.

C Deinde ostendit idem per partes. Et primo ponit doctri na sana cōtra puerſitatē vite. Secūdo p̄tra hereticos r. errozes ibi. (Stultas autē q̄ſtiones rē.) Circa primū duo facit. qz p̄mo iſtruit ſingulas cōditiōes hominū. Secundo generaliter oēs. tertio cap. ibi. (Admone illos. rē.) Iteuz p̄ria in duas. qz p̄ oñdit quō iſtruat liberos. 2. quō iſtruat ſuos ibi. (Seruos rē.) Iteuz p̄ oñdit quō iſtruat liberos v̄bo. Secundo quomodo exēplo ibi. (In oib⁹ teipm rē.) Circa primuz duo facit. quia primo ostendit quomodo iſtruat ſenes. Secundo quomō doceat iuuenes ibi. (Ado

Ad titum I.

lescentulas etc.) Item prima in duas. quia primo ostendit quod instruat senes mares. Secundo quomodo anus feminas ibi. (Anus etc.) Sciendum est autem quod quaedam bona sunt ad quae senectus disponit: quae primo ponit. Secundo quaedam bona quibus senectus contrariatur. et haec secundo ponit ibi. (Sani in fide etc.) Inter bona vero ad quae senectus disponit. Unus est contemptus delectationum. Aliud est perfectio sapientiae et prudentiae. Disponit quidem senectus ad contemptum delectationum. Iuuenis enim corpora feruēt nāli calore ex quo cōcitat iuuenis ad delectationes corporales quae praecipue consistunt in cibis et potibus et venereis. Sed ad vitā dū haec disponit senectus. Senes. n. sunt mortificati. z. Reg. 19. Nūquid viget sensus mei ad discernēdū suauē vel amarū etc. Et id dicit. Ut sobrius sint quibus ad cibos et potus: et pudici quibus ad venerea. Sen. is. Postquam osenui et vris mens vetulus est voluptati operā dabo. Sed si senectus ad hoc disponit quare hoc monet? Rūdeo aliqui contingit ex magna pueritate quod senex reducit ad puerilia peccata. Esa. 65. Puer centū annorum morietur: et peccator centus annorum male dictus erit. Et duplex est ratio quare hoc contingit. Aliter. n. ad hoc mouet senex aliter iuuenis. Iuuenis. n. incitat ad haec ex instinctu passionis. sed senex ex electioe propter duo. Nullus enim vult esse sine delectationibus. et tūto plus appetit eas quanto maiores molestias sentit. Senex autem patitur multa incommoda et defecta. Et id quod non habet spirituales delectationes querit corporales. Secunda ratio est: quia iuuenis quicquid refrenat pro pudore: senes autem propter pueritiam sunt inreuerēdi: quia sunt antiqui et multa experti. Iuuenes autem vani et verecundabiles naturaliter. Et id refrenatur: sed non senes. Item senectus disponit ad prudentiam propter experimentum longi temporis. Job. 12. In antiquis est sapientia et in multo tempore prudentia. Ecclesi. 25. Quam speciosa veteranis sapientia et gloriofus intellectus et consilium. corona senum multa peritia etc. Contingit tamen aliqui senes esse fatuos. Ecclesi. 25. Senes fatui et insensati. Et hoc est ex duobus: quod senex est fatuus pro pudetia. n. accipitur pro exercitium. quoniam quod in iuuetute se in bonis non occupat sunt in senectute imprudētes. Ecclesi. 25. Quae in iuuetute tua non congregasti quod iuuenies ea in senectute tua. Item alia ratio est. quia in iuuetute quicquid affluit voluptatibus et maxime superfluitate ciborum. et id deficiat eorum cerebrum. Proverb. 20. Luxuriosa res est vinum et tumultuosa ebrietas. quicquid his delectat non erit sapiens etc.

Deinde ponit ea ad quae instruat senectus. et primum est fides. z. dilectio. tertium patientia. Quātū ad primum dicit. Sani in fide. quia sine ea impossibile est placere deo. Heb. 11. Sed quod aliqui non sunt sani in fide: maxime in aliquo nouo quod ponit senibus credendum contingit ex duobus. Primum quod senes non sunt firmi in aliquo nouo propter presumptionem sapientiae. et id non credunt alijs. Job. 12. Et senes sunt in nobis. Item quod naturale vitium senum est quod sunt incredibiles: quia sunt experti se sepe esse deceptos. Et id loquuntur semper eorum forte vel fere aduerbis temperatini modi et dubitativi modi. Incredulitas autem repugnat fidei. Esa. 21. Qui incredulus est fideliter agit. Quātū ad secundum dicit. In dilectione. et hoc id est: quia plenitudo legis est dilectio. Et monet ad hoc propter duo. Primum quod in senibus pax est amicitiae: quia amor nutrit pro conuictus. Nullus autem vult diu conuivere cum tristibus. Senes autem sunt tristes. Et id non est diu cum eis amicitia. Item quod senes diligunt propter utilitatem tantum: sicut iuuenes propter delectabile. Senex enim indiget sustentatione. Quātū ad tertium dicit. In patientia. et monet ad hoc propter tria. Primum quod senes multa mala circumveniunt. et id indiget patientia contra turbationes. Alia ratio est. Senes enim viuunt in memoria multorum: vnde semper dicunt antiqua. Iuuenes autem viuunt in spe magnorum: et ex hoc senes dupliciter ad patientiam mouentur: propter bona. scilicet quae habuerunt et carerent eis. Vnde boetius. Summa miseria est fuisse felices. Tertiū. i. Recordata est hierusalē diebus afflictionis suae pueritatis omnium desiderabilium suorum quae habuerat a diebus antiquis etc. Item

quod viuunt in memoria cōtingit quod aliqui quod modo eos despiciunt aliqui fuerunt peiores: et id turbatur. Job. 30. Nūc autem derident me iuniores tempore quorum patres non dignabar ponere cum canibus meis. Tertia ratio est: quia quanto senex appropinquat ad finem vite. tūto magis desiderat viuere. Vnde vidēs se deficere magis tristatur.

Deinde cum dicit. (Anus etc.) docet qualiter vetule instruantur. Et primo docet qualiter instruantur in vita. Secundo in doctrina. Item primo qualiter in habitu. Secundo qualiter in victu. Tertio quod in verbo. Quātū ad primum dicit. In habitu sancto. id est carētes lasciuia et pompa. Et hoc uenit omni mulieri. propter Petri 3. Quare sit non extrinsecus capillatura aut circumdatio auri aut indumenti vestimentoque cultus etc. propter Tymor. 2. Similiter et mulieres in habitu ornato cum verecundia et sobrietate ornantes se non in tortis crinibus. aut auro. aut margaritis. vel veste preciosa etc. Sed specialiter anus hoc seruare debent: quia iuuenularum est propter viros suos modeste se ornare: quod intelligitur simpliciter de omni motu corporis. Ecclesiastici. 19. Amictus corporis: et risus dentium et ingressus hominis enunciant de illo. Quantum ad secundum dicit. Non criminatrices. Duo enim sunt in senes. Unum quod commune est omnibus senibus. scilicet quod sunt suspiciosi: quia videntur multa mala quae similiter presumunt de alijs. Item in mulieribus specialiter sunt zelotipe et vtrūque cōtingit in vetula: quia ratione etatis est suspiciosa. ratione sexus est zelotipa. Ecclesi. 26. In muliere zelotipa flagellum linguae oibus cōicans. Et id. Non criminatrices. Quantum ad conuictum dicit. Non multo vino seruientes. et de vris dicit. Ut sobrius sint. Et dicit. Non multo. quia quandoque vtuntur eo propter frigiditatem eorum. Quantum ad doctrinam dicit. Bene docentes. Contra. propter Loci. 14. Mulieres in ecclesijs taceant non. n. permittitur eis loqui: sed subditas esse etc. propter Tymothe. 2. Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto etc. Respondeo. Dicendum est quod doctrina publica quae fit in populo interdicitur mulieri: sed priuata: quae quis familiam docet ei cōcedit. Proverb. 31. Uisio qua erudit eum matris sua. et puer. 4. Nas et ego filius fui prae mei tenellus zynigenitus coram matre mea et docebat me atque dicebat etc. Et hoc dicit. Ut pudetia doceat magis ad animum quam ad viros: quia quicquid docet fabulas aniles magis quam proficua: et etiam quod magis ipse puerant cum pueris et cum familia quam viri.

Deinde cum dicit. (Adolescentulas etc.) ostendit qualiter instruat iuuenes. Et primo ostendit qualiter instruat iuuenes feminas. Secundo qualiter matres iuuenes ibi. (Iuuenes similiter etc.) Item prima in tres. quia primo ostendit qualiter se habeant ad personas coniunctas. Secundo ad seipsas. Tertio ad subiectos. Quātū ad primum dicit. Ut viros etc. Uiro enim debetur amor. Proverb. 12. Mulier diligens corona est viro suo etc. Ecclesiastici. 25. In tribus beneplacitum est spiritui meo etc. Et infra. Uir et mulier bene sibi sentiētes. Vel sic. vt prudentiam doceant adolescentulas et viros etc. Sed prima expositio est melior. Et filios diligant: hoc est naturale. Esa. 49. Nunquid potest mulier obliuisci infantem suum: vt non misereatur filio vteri sui etc. Et nota quod dicit: vt viros ament et filios diligant: vt sit amor ad viros: et ad filios dilectio. quod ad viros est amor seruētor: sed ad filios naturalior. Sed quantum ad seipsas tria dicit. Unum quod ad rationem. scilicet prudentes. Proverb. 19. Domus et diuitie dantur a parentibus: a deo autem proprie vxor prudens. Et hoc necessarium est quia iuuentus earum et sexus contrariatur prudentiae. Aliud est quantum ad concupiscibile. scilicet cum dicit. Castas. Tertium vero quātū ad irascibile cum dicit. Sobrias Ecclesi. 26. Gratia super gratias mulier sancta et pudorata

Sed quod ad subiectos. Primo ponit curam eorum. Secundo modum. Tertio rationem assignat. De primo dicit. (Domini. 1. 4.) Prover. 1. 4. Sapiens mulier edificat domum suam: insipientis vero extructa quoque destruet manibus. In cura autem sunt duo observanda mulieri: sunt. n. v. plurimum iracunde. Ecc. 1. 25. Non est ira super iram mulierum. Et id dicit. (Benignas.) Quasi dicat. Cum mansuetudine regat. Aliud est quod quod mulier potestatem habet in virum suo. Ecc. 1. 25. Mulier si primatum habeat viri est viri suo. Unde dicitur. (Heb. 3.) Sub viri potestate eris et ipse dominabit tui. Et hoc id est ut non blasphemet verbum dei. i. non detis occasione blasphemandi etc. Et omnia haec notat Tobie. 10. Ubi dicitur quod raguel et sara monuerunt filiam suam honorare soceros diligere maritum: regere familiam: gubernare domum: et seipsum irreprehensibile exhibere.

Consequenter ostendit qualiter doceat mares iuvenes; scilicet ut sobrii sint quod repetit: quia ebrietas est principium vitiorum. prime Petri. 5. Sobrii estote etc.

Lectio.

II.

In omnibus teipsum prebe exemplum bonorum operum in doctrina. in integritate in gravitate. Verbum sanum irreprehensibile: ut his qui ex adverso est vereatur nihil habens malum dicere de nobis. Servos dominis suis subditos esse. in omnibus placetes. non contradicetes. non fraudates. sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam salvatoris nostri dei ornent in omnibus.

Supra apostolus tyrum docuit de quibus instruat subditos liberos. Et quod non tantum verba praeferunt: sed et exempla: id docet ut se exemplum habeat. Primo generaliter. Secundo specialiter ibi. (In doctrina etc.) Tertio rationem huius assignat ibi. (Ut is qui ex etc.) Dicit ergo. Quia etate iuvenis es prebe te in exemplum omnibus bonorum operum. prelatum. n. dicitur esse quasi forma existens discipulis. prime cor. 11. Imitatores mei estote: sicut et ego christi. Jo. 13. Exemplum dedi vobis etc.

Deinde cum dicit. (In domo etc.) ponit specialia in quibus dicit se prebere exemplum: et primo ostendit quod debeat esse eius actus. i. in doctrina. Unde dicit. (In doctrina.) Doc. n. est proprius plati. Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta cor meum et pascent vos scientia et doctrina. Et quod habeat alios episcopos sub se: ut dicitur supra. i. Episcopos constituas etc. Iohannes debet alios docere: eis exemplum doctrine prebere. prime timo. 4. Attende tibi et doctrine. Item monet eum quantum ad vitam: et primo declinare a malo. Esaie. 1. Quiescite agere puerse. Et id dicit. In integritate in incorruptione. sicut. n. corpus perdit integritatem per corruptionem membrorum suorum: ita anima per corruptionem peccati. In plato autem est integritas sensus: per prudentiam: affectus per charitatem: corporis per castitatem. prime thes. 5. Integer spiritus vester et anima et corpus sine querela in adventu domini nostri iesu christi servet. Secundo quod sit gravis quantum ad bona quae cum charitate fiunt. Graue autem duo habet: unum quod descendit: et hoc vituperat. ps. Sicut hominum visus quo gravi corde etc. Aliud est quod est stabile et firmum. Et id illi dicitur graues quod non est facile moveri a bono et bene commendat. ps. In populo gravi laudabo te. Et ad bene id dicit eum. Prover. 17. Non decet principem labium mentiens.

Deinde ostendit quod dicitur esse eius doctrina et verbum. Et dicit quod debet esse sanum. i. non corruptum falsitate. scilicet timo. 1. Non habet sanorum verborum quae a me audisti in fide etc. Item quantum ad modum cum dicit. (Irreprehensibile.) i. ut praefatus tempore suo et cum omni decencia et provocacione ad correptionem. Ecc. 1. 20. Ex ore fatui reprobatur parabola. Non. n. dicit illi

in tempore suo. Quis autem doctrine est ut is qui etc. Quasi dicat. Si omnes bene se habeant. i. plati et subditi: adversarii non possunt vobis nocere. prime Petri. 2. Sic est voluntas dei ut bene facietis obmutescere faciatis impudentium hominum ignorantiam. prime timo. 5. Nullam occasionem dare adversario maledicti gratia.

Deinde cum dicit. (Servos etc.) docet qualiter instruat suos. Et primo facit hoc. Secundo eius rationem assignat ibi. (Apparuit etc.) Circa primum tria facit. Quia primo inducit servos ad subiectionem. Secundo determinat modum eius ibi. (In omnibus etc.) Tertio ostendit necessitatem doctrine huius ibi. (Ut doctrina etc.) Dicit ergo. Admone suos etc. prime Petri. 2. Servi subditi estote in omni timore domini non tantum bonis et modestis: sed et discoloris etc. Col. 3. Servi obedite per omnia dominis carnalibus non ad oculum sicutientes etc. Idem dicit. Ephe. 6. Et quare monet hoc tam frequenter apostolus: Respondeo deo. Non sine causa. Deresis enim incepit apud iudeos quod fuit dei non deberet servire hominibus: et ex hoc est derivatum est in populo christiano quod dixerunt quod per christum filium dei facti non deberent esse fuit hominum. Sed christus per fidem non venit tollere ordinem iusticie: imo per fidem christi iusticia suavit. Ro. 3. Iusticia autem facit alios alius subditi. Sed fuitus huius est quantum ad corpus. Nam per christum nunc liberamur a fuitute quantum ad animam: sed non a corruptione corporis. sed in futuro liberabimur et a corruptione et fuitute corporali. prime cor. 15. Cum tradiderit regnum deo et patri etc. Sed quod dicit in omnibus potest referri primo ad hoc quod dicit subditos: ut intelligat in omnibus. scilicet ad quod se extendit ius dominatone patris. Uel ad hoc quod dicit. Placetes. dicitur. n. est subiectio. Primo ut fuit sine offensione non cum murmure et tarditate. Lollo. 1. Per omnia placetes deo. prime cor. 10. Ego per omnia vobis placeo. Contra Gal. 1. Si hominibus placere christi fuit non essem etc. Rudeo. Placeat re homini per ipsum est vituperabile: sed per deum est laudabile. Secundo ut sint sine repugnancia: id dicit. (Non contradicetes.) Ecc. 1. 4. Non contradicas verbo veritati etc. Tertio sine fraude. Unde dicit. (Non fraudates.) Ubi unum remouet et alterum astruit. Remouet fraudem. Servus. n. mittunt bona dominorum. Luc. 19. Tradidit eis bona sua. Astruit in omnibus bonitatem. Et id dicit. (Sed in omnibus etc.) Sed quo fine sunt haec fuita: Non quidem per terrenum fauorem: sed per gloriam dei. Unde dicit. (Ut doctrina etc.) Glo. Omamentum doctoris est honesta vita discipuli sicut sanitas infirmi est laus medici. Doctor curator est animarum. Si ergo nos ostendimus bona opera laudat doctrina christi. Esa. 52. Jugiter tota die nomen meum blasphemant. Mat. 5. Ut videant opera vestra bona etc.

Lectio.

III.

Apparuit enim gratia dei et salvatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos. ut abnegantes impietatem et secularia desideria. sobrie. iuste. et pie vivamus in hoc seculo: expectantes beatam spem et adventum glorie magni dei et salvatoris nostri iesu christi: qui dedit semetipsum pro nobis: ut nos redimeret ab omni iniquitate: et mundaret sibi populum acceptabilem sectatores bonorum operum. Nec loquere et exhortare. et argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

Supra apostolus instruxit tyrum qualiter doceret suos et liberos et exclusit quasi rationem: ut. i. doctrina christi ornaret: hic assignat plenam rationem dicitur exponit quod dixit per bonam conversationem. Et primo praeferunt gratiam et doctrinam christi. Secundo inducit eum ad gratiam predicationem ibi. (Nec loquere etc.) Item primo praeferunt gratiam apparitionem. scilicet eius instructionem ibi.

BB 3

(Erudiens nos etc.) Tertio eius operationem ibi. (Qui dedit etc.) Sclédū ē autē q̄ gr̄a ip̄ortat misericordiā: q̄ gr̄a ē de eo q̄d gratis dat: et q̄d gratis dat hoc misericorditer dat. Misericordia autē semp̄ in deo fuit: tñ̄ oliz circa homines latebat. ps. Dñe in celo misericordia tua etc. Ante xpm̄. n. oēs q̄tūcūq̄ essent iusti erāt sub dānatōe: s̄z xpo filio dei carnē assūmēte apparuit gr̄a. p̄me tñ̄. 3. Et manifeste magnū ē pietatis sacramētū q̄d manifestatū ē in carne etc. ps. Qui sedes sup̄ cherubin manifestare etc. S̄z q̄to q̄s ē potētior tāto eius gr̄a magis desiderat. Unde gr̄a dei desiderāda ē. Et h̄ ē q̄d dicit (Gr̄a dei.) Itē est ad saluādū. Un̄ dicit (Et saluatoris nr̄i.) Esa. 51. Salus autē mea ī sempiternū erit etc. Hec autē gr̄a nō p̄ponit vni solūmodo pp̄lo iudeoz: sicut olim: s̄z oib̄ hoibus. Esa. 40. Videbit oīs caro pariter q̄d os dñi locutus ē. Esa. 52. Et videbūt oēs fines terre salutare dei nr̄i. p̄ timo. z. Vult oēs hoies saluos fieri etc. Et p̄t dicit q̄ in natiuitate xpi apparuit hec gr̄a dupliciter. Uno mō et p̄: q̄ p̄ maximam dei gr̄am datus ē nobis. Un̄ ei' acceptio cū sit opatio totius trinitat' attribuit tñ̄ sp̄aliter sp̄i sancto q̄ ē p̄ncipiū gr̄az. Et hec gr̄a apparuit oibus hoib̄ et sp̄aliter hoī xpo Jo. i. Plenū gr̄e et vitatis. Ex hac gr̄a z: ē secuta instructio humani generis: q̄ an̄ xpm̄ fuit mūdus ī ignorantia et heresi. Esa. 9. P̄plus q̄ ambulabat ī tenebris vidit lucē magnā. Un̄ dicit. (Erudiens nos.) s̄. sic hō erudit filius. De duob̄ autē erudiuit nos: q̄ duo necessaria sunt homini. s̄. bonū opus et recta itētio. p̄mo osidit quōd xpus nos de p̄ erudiuit. Sc̄do d̄ z: ibi (Expectātes etc.) Dicit ḡ. Ut abnegātes etc. Notādū ē ḡ q̄ dicit ī pietatē et seclaria desideria: q̄ oia peccata vel consistūt ī his q̄ sunt directe d̄ deū q̄ dicit peccata ī pietatis. Pietas. n. pp̄rie ē. s̄z quas colim̄ parētes et patriā: s̄z q̄ de' ē p̄ncipalis p̄r noster: iō p̄tinet ad cultū dei pietas. Job. 28. Sc̄d̄z aliā l̄faz vbi nos habem̄ sic. Ecce timor dñi ipsa ē sapientia. Ecce pietas ipsa ē sapientia etc. Et iō peccata d̄ deū dicunt' eē ī pietates Ro. i. Reuelat. n. ira dei de celo sup̄ oēm ī pietatē etc. Et ibi loq̄t de ydolatria. Uel consistūt ī abusu tp̄aliū et hec sūt seclaria desideria. Est at̄ seculū spaciū mēsurās piodū rex. Un̄ p̄ seclaria itelligunt' res seculares et oia peccata q̄ in p̄ximū cōmittunt' vel in se p̄ eaz abusum. Deinde cū dicit. (Sobrie etc.) Quid sit pietas. Et dicit. (Sobrie.) Quātū ad se iuste ad p̄ximū: pie ad deū. Sobrie ad se quasi mēsurate. Bria. n. mēsurā ē: et h̄ ē si hō cū mēsurā rōnis vta' exteriorib̄ reb̄ et proprijs passionibus. Un̄ sobrietatē accipit' p̄ quolibet mēsurato vsu rex exterior et extrinsecar' passionū. Sap. 8. Sobrietatē. n. et sapientia docet et iusticia et virtutē q̄d nihil vtili' ē ī vita hoib̄. Iuste ad p̄ximū. ps. Iustus dñs et iusticia dilexit etc. Pie ad deū. p̄ timo. 4. Exerce te ad pietates. Deinde cū dicit. (Expectātes etc.) Instruit eū d̄ fine q̄ consistit ī duob̄. s̄. ī gloria aie ī morte. Ali' in gloria corporis ī aduētū xpi. Jo. 5. Venit hora ī qua oēs q̄ ī monumētis sunt audiet' vocē filij dei etc. Quātū ad p̄m dicit. (Expectātes etc.) Cōtra illos q̄ ponūt finē hoīs in actu virtutū in hac vita. S̄z hoc nō ē vep̄: q̄ et si sobrie et pie et iuste viuam' adhuc sum' expectātes. Job. 7. et i. 4. Sicut mercenarius dies eius. Esa. 30. Beati oēs q̄ expectāt eū. Et iō dicit. Expectātes beatā spem q̄d p̄t intelligi dupl'r. Uel q̄ ē spes de beatitudie. Uel q̄ expectatio facit ip̄os beatos. Quātū ad z'm dicit. (Et aduētū etc.) s̄z p̄ quē resurgēt corpora nr̄a. Qui. n. diligit amicū cū desiderio expectat eū. sc̄de tñ̄. 4. Nō solū autē mihi: s̄z et his q̄ diligūt aduētū ei'. Luce. 12. Vos siles hoib̄ expectatib̄ dñm suū. Et dicit. (Aduētū glorie) q̄ p̄mus fuit humilitatis. p̄bil. z. Humiliauit semetipsum etc. Math. ii. Discite a

me: q̄ mitis sum et humilis corde. Et ille erit glie: q̄ sua diuinitas oib̄ inotescet. Luc. 21. Et tūc videbūt filiū hominis veniētē ī nubib̄ cū p̄tate magna et maiestate. Et dicit (Magni dei.) Harriū q̄ dixit filiū nō equalē p̄ri. Et bñ magnus: q̄ dicit Ro. 9. Qui ē sup̄ oia deus b̄ndict' ī secula. p̄. Jo. vlt. Ut sim' ī vō filio ei' etc. Itē ē saluator. p̄ timo. z. Doc. n. bonū ē et acceptū corā saluatore n̄o deo: q̄ oēs hoies vult saluos fieri etc. Quia ad hoc venit et h̄ ip̄ortat nomē eius. Mat. i. Ip̄se. n. saluū faciet pplz suū a peccatis eoz. Et addit xpi. s̄. q̄ ē vnct' ī quo itelligit' vniō diuinitatis ad hūanitatē. Aliq. n. dicit' vnct' s̄z n̄ ita q̄ habeat essentiā diuinitatis eis vnctā: s̄z q̄ p̄cipat' ei' aliqd: s̄z xpo ē vnctā diuinitas. ps. Vnxit te deus deus tuus etc. Deinde cū dicit. (Qui dedit etc.) Quid sit opatio gr̄e. Et p̄ osidit b̄nificiū gr̄e passiois eius. Sc̄do passiois fructus ibi. (Ut nos redimeret etc.) Dicit ḡ dico q̄ ē n̄ saluator: et quō: q̄ dedit se etc. Ephe. 5. Ambulate ī dilectiōe: sicut et xps dilexit nos et tradidit semetipsum p̄ nobis oblationē et hostiā deo etc. Fructus eius d̄ liberatio et sanctificatio. Liberatio cū dicit. (Ut nos redimeret ab omni iniquitate.) Jo. 8. Qui facit peccatū suū ē peccati. p̄rim' n. hō ex peccato suo redact' ē ī fuitute peccati: ex qua fuitute inclinabat' ad aliud peccatū: s̄z xps satisfecit p̄ suā passionē. Et iō sum' redēpt' a fuitute. Esa. 43. Noli timere: q̄ redemi te etc. Et nō solū ab originali: s̄z ab oib̄ q̄s sua voluntate sup̄addidit. Sanctificatio ī bono ponit cum dicit. (Ut mūdaret etc.) id est vt sanctificaret pplz: sic. s̄. vt essemus pplz eius. i. ei' d̄secrat'. Qui aliqñ nō pplz ei': nūc autē pplz ei' etc. Osee. i. et Ro. 9. Acceptabile. s̄. deo p̄ rectā fidē et intētiōe. Prover. 14. Accept' ē regi mister itelligēs. Uel acceptabile. i. peculiarē. Deu. 7. Te elegit dñs de' tuus vt sis ei' pplz peculiaris etc. S̄z oportet et q̄ extra sint opera bona. Unde dicit. (Sectatozem bonoz opez.) Ro. 13. Bonū fac et habebis laudem ex illa. Galath. 6. Bonum autē facientes non deficiamus.

Deinde cū dicit. (Nec loquere etc.) Inducit eū ad p̄dicationē gr̄e. Et circa h̄ duo facit. Q̄ p̄mo hortat' eū ad p̄dicandū. Sc̄do instruit p̄dicādū modū ibi. (Cū oī etc.) Dicit ḡ. Loquere. spectātia ad credēda. exhortare ad agēda. p̄ thes. z. Exhortatio nr̄a nō de errore: neq̄ de imunditia: neq̄ ī dolo etc. Argue male agētes. p̄ tñ̄. 5. Peccātes corā oib̄ argue etc. Et h̄ cū oī ip̄erio. i. cū auctoritate: q̄ loq̄t' vt instrumētū vel minister dei. Et iō cū fidutiā diuine auctoritatis. Est tñ̄ loquēdū ī exhortādo qñq̄ cū p̄ce p̄siderādo īfirmitatē p̄riā. puer. 18. Cū obsecrationib̄ loq̄t' paup̄. Quāq̄ cū ip̄io p̄siderādo auctoritatē cōmissaz. sc̄de cor. vlt. An experimētū q̄ritis ei' q̄ ī me loq̄t' xps. Uel cum māsfuetudine ad bonos: cū austeritate ad obstinatos: h̄z autē moneri vt cū impio arguat: q̄ nāliter fuit mitis. p̄ Tim. 4. Nemo adolescētia tuā crenat.

C A P I.

III.

Bmone illos principib̄ et potestibus subditos esse: dicto obedire: ad omne opus bonum paratos esse. Reminez blasphemare: nō litigiosos esse: sed modestos: omnem ostendentes māsfuetudinē ad omnes homines. Erasmus enim aliquando et nos infipientes et increduli: errantes: seruientes desiderijs et voluptatibus varijs: in malicia et inuidia agentes: odibiles: odientes inuicem. Luz autem benignitas: et humanitas apparuit sal-

Quid sit Pietas.

uatoris nostri dei: nō ex operibus iusticie que fecimus nos: sed s̄m misericordiam suam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis ⁊ renouationis spiritus sancti: quē effudit in nos abunde per iesum christum saluatorem nostrum: vt iustificati gratia ipsi heredes simus s̄m spem vite eterne. Fidelis sermo est: Et d̄ his volo te confirmare vt curent bonis operibus p̄esse qui credunt deo. Hec sunt bona ⁊ vtilia hominibus

Supra apls posuit particulares admonitiones p̄tinentes ad singulos status: hic ponit generales ad oēs. Et p̄mo ponit ipsas. Sc̄do rōnez ipsaz ibi. (Eram^o rē.) Tertio inducit titū ad vtrozūq; p̄dicationē ibi. (Et d̄ his volo te rē.) Circa p̄mū duo facit: qz p̄mo monet oēs qualr se habeant ad supiores. Sc̄do quō ad equales ibi. (Neminē blasphemare rē.) Itē p̄ma in duas: qz p̄mo oñdit qz supioribus debēt subditi reuerentiā subiectiōis. Sc̄do obediētiā iussiois ibi. (Dico obedire rē.) Dicit ḡ dixi de quo moncas p̄dictos: s̄z admone illos. i. oēs. p̄ncipibus. i. maioribus. s̄. regibus ⁊ h̄: ⁊ p̄tātib^o. i. alyis officialib^o rē. i. Pe. z. Subiecti estote omni humane creature pp̄ deuz sine regi tan qz p̄cellēt: siue ducibus tā qz ab eo missis rē. Ro. 13. Ois aia p̄tātib^o sublimiorib^o subdita sit. Et hec monitio necessaria ē p̄ ad tollēdū errorē circa iudeos qz dicūt nō eē obediendū mādati hoīum. Sc̄do vt nullaz ingrudinē facerēt in ecclesia. Tertio tenent ad obediētiā iussiois. Deb. vlt. Obedite p̄positis vestris ⁊ subiacete eis rē. Et dicit. Dicto. i. ad solū verbū p̄sidis. i. Reg. 15. Melior ē. n. obedientia qz victime rē. sc̄de thes. 3. Si ḡs nō obediērit v̄bo n̄ro p̄ eplam hunc notate rē. Nō solū autē ē necessaria p̄p̄tudo: s̄z discretio. Vñ dicit: ad oē opus bonū: aliqñ nō esset obediēdū. Tūc. n. magis deo obediēdū ē: quo maior ē. Act. 4. Si iustū est i conspectu dei vos potius audire qz deū iudicate. Unde milites nō tenentur obedire in bello iniusto.

Deinde cū dicit. (Neminē rē.) Oñdit qualr se habeant equales. Et p̄mo quo ad vitationē mali. Sc̄do quo ad operationē boni ibi. (Sed modestos rē.) Monet at eos sp̄aliter de v̄bis: qz i p̄mittua ecclesia pauci peccabāt factis. Verbis autē aliqz peccat p̄mo p̄sonā eius si ei impropria inferat. Unde dicit. (Neminē blasphemare.) S̄z d̄: qz blasphemā ē relatio criminis i deū. Non ḡ est blasphemā in p̄ximū. R̄ideo in ḡtum dilectio p̄ximi refert in dilectionē dei: ⁊ honor p̄ximi i honorem dei: sic ⁊ eius impropriū ē in deū. Summū ḡ hic blasphemare p̄ qualibet maledictioē occulta v̄l manifesta. sc̄de Pe. z. Sectas nō metuūt intrudere: blasphemantes. Sc̄do ḡs peccat p̄tra res exteriores. Et iō dicit. (Nō litigiosos eē.) Ubi ē sciēdū qz tria sunt genera hoīum. Quidam eoz sunt virtuosī ⁊ duo vitiosī. Quidā. n. oibus verbis auditis in nullo p̄stant: ⁊ hi sunt adulatorēs. Et qz daz omni v̄bo resistūt: ⁊ hi litigiosi sunt. Cōtra hos loquitur hic. Jo d̄ sc̄de Tit. z. Seruū autē dñi nō opz litigare: s̄z māsuētū eē ad oēs rē. Prouer. 20. Donor ē homini qz se separat a p̄tentionibus rē. S̄z mediū tenēs vt qñq; delectet verbis: qñq; p̄tristet ē virtuosus. sc̄de cor. z. Si p̄tristauit vos in epistola non me penitet rē.

Deinde cū dicit. (S̄z modestos rē.) Oñdit quō se habeant in operatōe boni ⁊ p̄mo in exterioribus actibus dicēs. (S̄z modestos rē.) Est autē modestia virt^o p̄ quas aliqz in oibus exterioribus modū tenet: vt nō offendat cuiuscūq; aspectū. p̄bil. 4. Modestia vestra nota sit oib^o

hoīb^o rē. puer. 22. S̄inis modestie timor dñi diuitie gloria ⁊ vita rē. Quāto autē ḡs ē impetuosior in interiorib^o affectibus: tāto refrenat difficilior ē in exteriorib^o. Talis autē ē inter oēs affectus ire. Et iō p̄ hoc ponit māsuētudinē qz moderat passiones ire. Vñ dicit. Dem māsuētudinē ostēdētes ad oēs homines. Mat. ii. Discite a me qz mitis sum ⁊ humilis corde rē. Jac. i. In mansuetudine suscipite insitū verbū qd̄ pōt saluare animas vestras.

Deinde cum dicit. (Eramus. n. ⁊ nos rē.) Assignat rationē p̄dictoz ⁊ maxime huius vltimi. s̄. qz sint māsuēti. Possent. n. dicere: quō erimus māsuēti ad ifideles: quō ad malos? Nō enī hoc possum^o. R̄ndet. p̄sidera te q̄lis fueris. Et iō p̄ irā optimū remediū ē recogitatio fragilitatis p̄prie. Et iō p̄mo ponit statū eoz p̄teritus. Sc̄do oñdit vnde venerūt ad statū p̄fectiōis ibi. (Cū autē benignitas rē.) Itē p̄mo ponit defectus p̄tinetes ad intellectū. Sc̄do ad effectū ibi. (Seruētēs rē.) Intellect^o autē pōt dupliciter deficere. Vcl qz deficit a v̄a cognitiōe sic p̄ ignorantia negatiōis. Vcl qz incidit in opinionē falsā. Vcl autē in rebus diuis dupliciter aliqz p̄cipiūt. Quidaz. n. solū p̄ fidē: qdā p̄ gustādo p̄ lumē sapiētie p̄ aptā aliqz cognitiōē. Vñ ḡtū ad z^m dicit. (Eram^o ifipiētēs.) i. p̄ uati ista sapiētia. Luc. 21. Dabo vobis os ⁊ sapiētiā rē. Quātū ad p̄mū dicit. (Increduli.) i. infideles. Ezech. 2. Increduli ⁊ subuersores sunt tecū rē. S̄z erram^o icidētes i p̄rias opinionē. Vñ dicit. (Errātes.) i. falsum p̄ vō tenētes. Esa. 19. Errare fecerūt egyptū i oī ope suo rē.

Deinde ponit ea qz p̄tinet ad corruptionē affectus: et p̄mo ḡtū ad se. Sc̄do ḡtū ad alios ibi. (In malicia rē.) Affectus autē hoīs tūc est rectus qñ fuit rōni ⁊ v̄tū licitū delectationibus s̄m rōem. Vñ ḡ nō segtur rōnem: s̄z sua desideria tūc corūpūt. Vñ dicit. (Seruētēs desiderys ⁊ voluptatib^o v̄arys.) Voluptates respiciūt peccata delectationū carnaliū: vt sūt luxuria ⁊ gula. Desideria v̄o q̄libet alia vitia vt sūt ābitio ⁊ auaritia ⁊ h̄. Eccl. 18. Post p̄cupias tuas n̄ eas ⁊ voluptate tua auertere rē. Ro. 6. Nō regnet p̄ctm̄ i v̄ro mortali corpore vt obediat p̄cupiscētys ei^o. z. Ti. 3. Voluptatū amatōes magl qz dei rē.

Deinde cū dicit. (In malicia rē.) Ponit peccata i ordīne ad alios. Et p̄mo maliciā qz est volūtas nocēdi alteri. Effectus. n. denominat a fine. Qui ḡtendit inferre malū d̄ maliciosus. Jac. i. Propter qd̄ abyciētes oēm imūdiciā ⁊ abūdātiā malicie rē. Sc̄do ponit inuidiā qz dolet d̄ p̄ximi bono sicut malicia ifert malū. puer. 14. Putredō ossium inuidia. Tertio ponit odiū. Vñ dicit. Odibiles. s̄. vel deo p̄ hoc qz faciūt p̄ctm̄. Sap. 14. Similiter at sunt odio deo impius ⁊ impietas ei^o. Ro. 1. Detractores deo odibiles rē. Vcl p̄ximo qñ faciunt illud vñ p̄xim^o eos odio h̄re d̄beat. Et addit odiētes inuicē. q. d. Et nos ēt odiebam^o alios. i. Jo. 3. Qui odit fr̄z suū homicida ē.

Deinde cū dicit. (Cū autē benignitas rē.) Oñdit statū salutis n̄re cuius ordīne ⁊ p̄cessum p̄mo describit. Sc̄do p̄firmat dictū ibi. (Fidelis s̄mo rē.) Circa p̄mūz ḡtuoz facit: qz p̄mo oñdit cām salutis. Sc̄do rōnez saluādi ibi. (Nō ex operib^o iusticie rē.) Tertio modū ei^o ibi. (Per lauacrū rē.) Quarto finē ibi. (Ut iustificati rē.) Cā autē n̄re salutis ē charitas dei. Ephe. z. Deus autē qd̄ dices ē in misericordia pp̄ nimā charitatē suā qua dilexit nos rē. Hāc charitatē describit p̄rio ḡtū ad affectū. Sc̄do ḡtū ad effectū. Interior charitatis affectus designat i benignitate qz d̄ bona igneitas. Ignis autē significat amores. Cañ. 8. Lāpades eius lāpades ignis atqz flāmaz. Benignitas ḡ ē amor interior profundens bona ad exteriora. Hec ab eterno fuit i deo: qz amor eius ē cā oīuz. Joel. z. Benignus ⁊ misericors ē rē. s̄z hoc qñq; nōn apparebat.

Esā. 63. Ubi nunc zelus tuus et fortitudo tua multitudo viscerum tuorum et miserationum tuarum super me continuant se. **C**um effectum appuit quod designat cum dicit. Humanitas quod dupliciter potest intelligi: vel secundum quod significat humanam naturam. quod dicitur. Appuit benignitas et humanitas quando deus ex benignitate est homo factus. Phil. 2. Habitu inuentus ut homo. ps. Benedices corone anni benignitatis tue etc. Vel secundum quod designat virtutem que consistit in exteriori subiectione in defectibus aliorum. Unde humanum esse est descendere. Act. 17. Barbari autem presertim non modicam humanitatem nobis. Sic deus condescendit nostris defectibus. ps. Ipse cogit signum tuum. Et saluatoris: quod ut dicit. ps. Salus autem iustorum a domino etc. **C**um dicit. (Non ex operibus etc.) ponit rationes salutandi. Et primo excludit rationem presumptam. et ostendit rationem veram. Ratio presumpta est quod pro merito nostra sumus saluati: quod excludit cuius dicit. (Non ex operibus etc.) Ro. 11. Relige super electionem gratie dei saluare facte sunt etc. Deut. 9. Non pro iusticiis tuas et egredieris ut possideas terram eorum etc. Sed ratio vera est sola miserationis dei. Unde dicit. Sed super suam etc. Tref. 3. Misericordie domini quod non sumus sumpti. Luc. 1. Et misericordia eius a progenie in progenies etc. **C**um Modus salutis adipiscende est per baptismum quem primo proponit. Secundo effectum eius. Tertio causam. Dicit quod per lauacrum. id est saluati sumus per ablutionem spirituales. Eph. 5. Munda est lauacro aque in verbo vite etc. Zach. 13. Erit fons patens domui dauid et habitantibus hierusalem in ablutione peccatorum et menstruate etc. **C**um Quarta ad effectum eius sciendum est quod homo id agebat duobus in statu peccatoris quod peccatus est per christum. id est participatione diuine nature: et dispositione vetustatis. Erat. n. separatus a deo. Esa. 59. Iniquitates vestre diuiserunt iter vos et deum vestrum: et peccata vestra absconderunt faciem eius a vobis ne exaudiret etc. Et Baruch. 3. Inuenerastis in terra aliena. Sed primum persegmur per christum. id est participatione nature diuine. **C**um Pe. i. Ut per efficiamur sortem diuine nature etc. Sed noua natura non accipit nisi per generationem. Sed tamen hec natura ita datur quod et remanet nostra: ita supradicti. Jo. 3. Quia vos nasci de nouo. Et id est de generatione. Jac. 1. Voluntarie genuit nos verbo veritatis sue etc. Non est per christum deponit vetustatem reparat ad integritatem nature: et hoc vocat renovationem. Ephe. 4. Renouamini spiritu mentis vestre etc. **C**um Sed quod est causa huius effectus ut cor abluat. Hec virtus est a sancta et diuina trinitate. Mat. 28. In nomine patris et filii et spiritus sancti etc. Unde et christo baptizato per in voce filius in carne: spiritus sanctus in colube specie apparuerunt. Et id dicit. (Spiritus sanctus). id est quia spiritus sanctus facit etc. ps. Emitte spiritus tuum etc. Itaque est regeneratio per spiritum. Gal. 4. Misit deus spiritus filii sui in corda vestra clamante abba pater etc. Ro. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater. Sed hunc spiritum dat deus pater quem effudit abunde ut designet copiam gratie in baptismo vni fit plena peccatorum remissio. Joel. 2. Effundat spiritum meum super semetipsum etc. Et propter diuersa dona gratiarum. Ia. 1. Qui dat omnibus affluenter et non improperat et dabit ei. Non est datur per christum iesum. Jo. 16. Paraclitum quem ego mittam vobis etc. In christo. n. duas naturas inuenimus: et ad utramque pertinet quod christus deus spiritus sanctus. Quatuor quod ad diuinam: quod est verbum ex quo simul et a patre procedit amor. Amor autem in nobis procedit ex acceptione cordis cuius acceptio est verbum: quantum vero ad humanam: quod christus accepit summam plenitudinem eius: ita quod per eius ad omnes derivat. Jo. 1. Plenum gratie et veritatis. Et paulo post. Et de plenitudine omnes nos accepimus gratiam per gratiam. Et capitulo tertio. Non enim ad mensuram dat deus spiritus etc. Et id est baptismus et alia sacramenta non habent efficaciam nisi ex virtute humanitatis et passionis christi.

Cum Deinde cum dicit. (Ut iustificati etc.) ponitur finis salutis nostre que est participatio vite eterne. Unde dicit (Verdes) Idem autem est iustificati vel quod prius dixerat regenerati. In iustificatione ipsi sunt duo termini. scilicet a quo est remissio culpe: et hec est renouatio: et ad quem: que est infusio gratie: et hoc ad regenerationem pertinet. Dicit ergo. Iohannes verbum caro factum est ut iustificati. id est renouati per gratiam: quod iustificatio non fit sine gratia. Sed nunquam deus posset remittere culpam sine gratie infusione: Ut quod sic: quod a principio poterat constituisse hominem esse sine gratia et culpa. Ratione dicendum est quod aliud est de homine quod nunquam offendit: quod sic potest esse sine gratia et sine culpa: et aliud est de homine quod iam peccauit: quod non potest esse quod odia vel diligat: et si a deo diligitur quod diligit: et si diligitur quod potest ei gratia: quod sine gratia non diligit: et quod est per hoc efficiantur heredes. per Pet. i. Vereditate incorruptibile et incontaminata et imarcescibile seruatam in celis in vobis etc. Et hoc vite eterne. ps. Quiesce ceciderunt mihi in preclarum etc. Sed quod heredes super spes: quod iam nobis iest spes huius vite. Ro. 5. Gloriamur in spe et gloria filiorum dei.

Cum Deinde cum dicit. (Fidelis sermo etc.) probat dicta de salute nostra et spe. Quasi dicat. Hoc dictum est fidele. Apoc. ultimo. Hec verba fidelissima et vera sunt. **C**um Deinde cum dicit. (Et de his volo etc.) mandat hoc predicari. Et primo ponit preceptum. Secundo rationem assignat ibi. (Hec sunt etc.) Dicit ergo. Et de his. scilicet quod ad dei beneficia reprehensionem peccatorum: documenta fidei et morum volo te confirmare. scilicet alios. Job. 4. Vacillantes confirmauerunt sermones tui etc. Act. 15. Et confirmauerunt eos. Et ratio huius est ut curat etc. quod potest intelligi de platis. Quasi. d. Volo quod firmes viatores. id est platos ut ipsi curat posse his quod credunt deo. scilicet fidelibus in bonis operibus. per Pet. 2. Et bonis operibus vos considerantes glorificet deum etc. Mat. 5. Ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum etc. Hec verba sunt bona: quod de bonitate dei. Mat. 23. Bonum homo de bono thesauro profert bona. Utilia. Esa. 48. Ego dominus deus tuus doces te utilia.

Lectio.

II.

Suntas autem questiones et genealogias et tentiones et pugnas legis deuita. Sunt enim inutiles et vane. Hereticum hominem post vnam et secundam correptionem deuita: sciens quod subuersus est qui eiusmodi est: et delinquit cum sit proprio iudicio condemnatus. Cum misero ad te arthemam aut tybicum festina ad me venire nicopolim. Ibi enim statui byemare. Veniam legisperitum et apollo sollicito premitte: ut nihil illis desit: Biscant autem et vestri bonis operibus preesse ad usus necessarios ut non sint infructuosi. Salutant te qui mecum sunt omnes. Saluta eos qui nos amant in fide. Gratia dei cum omnibus vobis Amen.

Cum Supra apostolus docuit Titum quia ad instructionem populi proponat: nunc ostendit quod vitet in doctrina. Et primo facit hoc. Secundo scribit quod familiaria ibi. (Lum misero etc.) Itaque prima in duas: quod primo ostendit quod vitet inutile et aliena dogmata. Secundo quod vitet hereticos ibi. (Hereticum etc.) Circa primum duo facit: quod primo ostendit quod sunt vitanda in sua doctrina. Secundo rationem assignat ibi. (Sunt. n. etc.) **C**um Notandum est autem circa primum quod ad eum quod profert doctrinam alicuius scientie primo pertinet ut satisfaciatur quoniam quod mouet in illa. Secundo ut per se aliqua tractet. Tertio ut disputet cum resistentibus. Et quarto quod doceat quod circa ea sit vitandum. In alijs autem sciens

tyis nullus sapiens cuilibet qñi rñdet: s; tñ ad eas q̄ pri-
nent ad suā sciētā. Ita doctor veritatis non d; cuilibet
q̄stioni rñdere. Stulticia enī sapiētē opponit. Dec autē
doctrina ē sapiētē. Deut. 4. Dec. n. sapiētia v̄ra ⁊ itelle-
ctus corā pplis rē. Quēstioēs ḡ aduersantes intētioib⁹
doctrinē isti⁹ stulte sunt: aduersant autē ei illa q̄ sunt indi-
sciplinabilia. Job. 34. Job autē stulte locut⁹ ē: et v̄ba illi⁹
nō sonāt disciplinā rē. Itē qñ manifestū pponit: vt dubiū
s. q̄cūq; d; aliq; p se tenere i sciētā. Et hec sūt q̄ spectāt
ad instructionē fidei ⁊ eruditionē moꝝ: et q̄dā sunt q̄ d; vi-
tare. Unī dicit (Genealogias.) Ponunt. n. genealogie
i scripturis pp mysteria ⁊ pp intellectū historialē. In re-
sistēdo ipugnātib⁹ d; vitare p̄tentiōes ⁊ pugnas. Qñ. n.
ē disputatio ad inq̄sitionē veritatis ē laudabile: s; qñ est
ad oñdēdū qd sit tenēdū ⁊ qd vitādū: tales sunt vitāde.
puer. 20. Donor ē hōi q̄ sepat se a p̄tentiōib⁹ rē. z. Ti. z.
Noli v̄bis p̄tendere. Pugne legis sunt q̄ nō ex vitio dispu-
tātiū: s; q̄ oriunt̄ ex d̄ietate i scriptura vel rōibus d̄iys.
S; nūqd h; semp sunt vitāde: Dicēdū ē i scriptura sa-
cra fm veritatē nihil ē d̄iū. S; si aliqd appet d̄iū: Ul-
tē q; nō intelligit. Vel q; corrupta sunt vitio scriptoꝝ: qd
p; spāliter i numeris ⁊ genealogys. Et h̄ iō q; determia-
ri nō p̄nt vult q; vitent. Et hoc iō q; inutiles sunt. Et do-
ctor ad duo itendere d; s. ad vtilitatē et ad veritatē. p.
uer. 8. Veritatē meditatib⁹ guttur meū rē. Esa. 48. Ego
dñs de⁹ tuus docēs te vtilia. Non ē ḡ itromittēdū se de
inutilib⁹ et q̄ nō h̄nt solidā veritatē. Scire. n. singularia
vt sūt genealogie n̄ ē ad p̄fectōes itellectus nec ad istru-
ctioē moꝝ nec fidei. Et sūt vane: q; n̄ h̄nt solidā vitatē.
Deinde cū dicit. (Hereticū rē.) Qñdit q̄ sunt vitādi i
ter hoies: et p̄mo oñdit q; heretici. Sc̄do oñdit rōes hui⁹
ibi. (Sciēs q; rē.) Dicit ḡ hereticū hoiem rē. Ubi notā:
dū ē qd faciat eē hereticū: et accipiēda ē p̄ma rō hui⁹ no-
minis hereticus. Nō. n. v̄r a diuisiōe: s; ab electiōe vt di-
cit hieronymus. In greco. n. heresis d̄r electio. Unī here-
ticus. i. electinus q̄si p̄tinaciter adherēs secte alicui⁹ quā
eligit. Unī sciēdū ē q; ois hereticus ē errās: ⁊ nō ecōuer-
so pp duo. P̄mo ex pte m̄ae circa quā errat: puta si nō
ē circa finē vite humane: vel circa id qd ad fidē p̄tinet et
bonos moꝝ. Talis. n. sic errās nō ē hereticus. Si v̄o er-
raret circa ea q̄ sunt ad finē vite humane semp ē hereti-
cus. Et dico finē vite humane: q; apud antiq̄s erāt secte
ponētes diuersum finē fidei: vt p; de stoycis et epicuris.
Et sic si aliq; diceret deū nō eē trinū ⁊ vnū et fornicatio-
nē nō eē peccatū ē hereticus. Sc̄do ex pte electiōis:
q; eligēs si nō ē p̄tinax. s; ē parat⁹ corrigi. s; ecclesie d̄ter-
minationē: et sic nō ē ex malicia: s; ex ignorātia nō ē he-
reticus. Dūc ḡ deuota pp periculū. z. Ti. z. Sermo eoꝝ
vt cācer serpit. Itē nec aliq; cōicet peccat⁹ eoꝝ ne videā-
tur eis p̄sentire. z. Jo. ca. vnico. Si q; venerit ad vos et
hāc doctrinā nō afferit rē. Itē pp penā. Numeri. 16. Re-
cedite a tabernaculis hoimū impioꝝ: et nolite tāgere q̄
ad eos p̄tinēt rē. Vult tñ q; moneat: et si nō dimittit tūc
ē hereticus et vitādus. Et dicit post primā et sc̄daz cor-
reptionē. Sic. n. fit i ecclia i excoicatioib⁹. Et rō ē q; erran-
tis numer⁹ ois rei h; p̄nci⁹ mediū et finē. Jō accipit vt
sufficiēs ad oia. z. Cor. vl. Ecce iā z: hoc venio ad vos rē.
Itē pp p̄fectiōes numeri ternarij. Rō autē deuitatiōis ē:
q; cū errāte agēdū a p̄ncipio vt corrigat. Mat. 9. Nō est
opus valētib⁹ medicus: s; male habētibus rē. Et iō nō ē
dimittēdū quicq; videat si curari poterit: s; si nō pōt sa-
nari tē ē dimittēd⁹. Lu. 19. Ex ore tuo te iudico fne neq;.
Deinde cū dicit. (Lū misero rē.) Scribit qdā familia-
ria. Et p̄mo qdā disponēda circa ipm. Sc̄do eplam ter-
minat i salute. Dicit ḡ. (Lū misero rē.) Di duo discipuli

crāt apli. Alios misit: q; volēbat q; titus iret ad euz nec
determinat ei tps: s; locū: eo. n. idiguit i adiutorii p̄dica-
tiōis: voluit tñ p̄mitti arthemā ⁊ oñdit qd de eis dispo-
nat. Sc̄do obiectioni rñdet ibi. (Discāt autē ⁊ vestri rē.)
Apollo iste de quo Act. 19. erat episcopus corinthioꝝ pp
quoꝝ culpā dimisit eos et iuit eretā ad titū: s; correctis
corinthys aplus reuocat eū. Uocat autē zenā legisperitū:
licet et apollo esset valde doctus: q; in iudaismo habuit
hāc dignitatē. Rō autē quare istos vult p̄mitti ⁊ nō titū
est: q; titus necessarius erat apud eretā pp episcopatus:
isti autē nō habebāt aliquā curā. Et dicit. vt nihil illis d̄sit.
Quasi dicat. Si nō habes p̄uideat subditi tui. Et iō sub-
iungit. Sic discant vestri. s. fideles p̄uidere sicut faciūt
iudei. Et dicit vestri. s. subditi discāt excellere iudeos et
alios de asia q̄ suis p̄dicatoꝝibus ⁊ indigētibus p̄uidēt.
Et dicit ad vsus necessarios. i. in casibus necessitatis. p̄
Tim. 6. Habētes alimēta ⁊ qb⁹ tegamur his p̄tēti sim⁹.
Rō autē quare p̄sint: est vt nō sint infructuosi. p̄ co-
rinth. 9. Quis plantat vineā ⁊ de fructu eius nō edit rē.
Populus ergo si est vt vinea domini debet ferre fructū
nō solū spūalem: sed et temporalē vt exinde cultores su-
stentent: alias essent infructuosi. Mat. 7. Omnis arbor
que non facit fructum bonum excidet rē.

Deinde salutāt eos p̄mo ex parte alioꝝ. Sc̄do rogāt q;
salutent alios. Tertio ponit suā. Quātum ad primū di-
cit. Salutant. i. salutem optant. Sc̄do cū dicit. Qui nos
amant. i. in fide christi existentes: q; non est cōuentio fi-
delis cum infideli. z. par. 19. Impio p̄bes auxilium et
his qui oderunt dominū amicitia iungeris. Vel qui nos
amant in fide. i. fideli affectu. Ecc. 1. 6. Amico fideli nulla
est comparatio rē. (Gratia dei) s. que est p̄ncipiū ois
bonoꝝ. Ro. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsi⁹ rē.
Et dicit vobis: q; non scribit vni propter vtilitatē ipsi⁹
tñ: sed propter totam ecclesiam. Deo gratias.

Explicit explanatio deuotissima celi doctoris sanctif-
simi Thome aquinatis ordinis fratruꝝ predicatoruꝝ sup
epistola beatissimi Pauli apostoli ad Titum.

Incipit expositio eiusdē angelici doctoris sancti Tho-
me aquinensis ordinis fratrum predicatorum super epi-
stola apostoli Pauli ad Philemonem.

Prologus.

Seruus si est tibi fidelis

fit tibi quasi aia tua rē. Ecc. 33. Qñdit sa-
piēs tria circa dñm ⁊ fuus. s. qd regraf
ex parte fui. Itē qualis d; eē affectus dñi
ad fuū. Itē qualis vsus fui. Ex pte fui re-
quirīt fidelitas in qua ē bonū fui: q; ⁊ qd est ⁊ oia sua d; da-
re dño. Math. 24. Fidelis fu⁹ ⁊ prudēs rē. Et dicit si
ē fidelis: q; fidelitas apud paucos ē. puer. 20. Uix fide-
lē q; inueniet: Talis ḡ fuus d; haberi a dño sicut ami-
cus i affectu. Unī dicit. Sit tibi sicut aia tua. Doc. n. ē p̄-
p̄riū amioꝝ vt eoꝝ aia vna sit i nolēdo ⁊ volēdo. Act.
4. Multitudis credētū erat cor vnū ⁊ aia vna rē. In q̄
dā itelligi q; ē qdā p̄sentus iter dñz ⁊ fuū: q; fuus fidel-
trāsīt in amicū. Usus eius ē vt tractet vt frater: nā fra-
ter ē ⁊ q̄tum ad generationē nature: q; eodem actore.
Job. 31. Si p̄temp̄si subire iudiciū cuz fuo meo rē. Ma-
lach. 2. Nunqd nō vnus p̄ oium nostrū: Nunqd nō de⁹
vnus: Et q̄tum ad generationē gratie que ē eadē. Gal.
3. Quicūq; enim in christo baptizati estis xpm induistis:
non est iudeus neq; grecus: non est seru⁹ neq; liber: nō ē
masculus neq; femia: oēs. n. vos vnū estis i xpo iesu.